

ЩОДО ЗБАЛАНСУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА РЕАЛЬНИХ ОБМЕЖЕНЬ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ю.В. Гришина

Автомобільно-дорожній інститут ДВНЗ «ДонНТУ»

Проаналізовано державну інноваційно-інвестиційну політику, визначено перспективи та обмеження щодо розкриття інноваційного потенціалу промисловості України. Виявлено причини дисбалансів між стратегічними пріоритетами розвитку та реальними можливостями функціонування інноваційної складової промисловості.

Політика «виживання» інноваційної сфери без проведення системних заходів щодо її узгодження з ринковими вимогами, незатребуваність її вітчизняною економікою наразі є актуальною проблемою. Адже Україна серед країн Центральної і Східної Європи значно виділяється невтішною динамікою скорочення чисельності спеціалістів, виконуючих науково-технічні роботи (на 12,7% у 2005 р. і на 25,8% у 2010 р. відносно 2000 р.) [6], обсягів фінансування інноваційної сфери (розмір інвестицій складає менше 1% ВВП [4], при наукоємності промислового виробництва лише 0,3%, що на порядок нижче від світового рівня [5]), темпів техніко-технологічного оновлення. Ці зміни набувають особливо негативного забарвлення у порівнянні з країнами ЄС за інноваційним індексом, відносно яких Україна перманентно знаходиться в останній за рівнем інновативності четвертій групі – «країни, що рухаються навздогін» та на сьогодні відстає від «країн-лідерів» приблизно у 5 разів [5].

Серед значної кількості науково-теоретичних доробок, присвячених дослідженню проблем активізації інноваційної діяльності, в першу чергу слід відзначити роботи В.Г. Александрової, О.І. Амоші, Ю.М. Бажала, В.С. Будкіна, Л. Водачека, О. Водачкової, В.М. Гейця, В.Д. Гончарова, Б.М. Данилишина, М.І. Долішного, А.Я. Жаліла, С.М. Ілляшенка, С.Д. Ільєнкової, О.О. Лапко, Д.С. Львова, П.Г. Перер-ви, Л.І. Федулової, М.Г. Чумаченка, А.А. Чухна та ін.

Проте вивчення досвіду останніх десятиліть в аспекті сучасних тенденцій свідчить, що існує надто гостра потреба в перегляді й актуалізації змісту державної інноваційно-інвестиційної політики,

з'ясуванні її доктринальних завдань та стратегічних напрямів, а також у створенні простих, зрозумілих науковцям, владі та суспільству механізмів забезпечення зростання ролі науки та її інноваційного потенціалу в соціально-економічному розвитку країни [4].

В даний час Україна в числі інших незалежних держав, що виникли після розпаду СРСР, підійшла до критичного етапу свого розвитку. З одного боку, вона істотно просунулася по шляху системної політичної та економічної трансформації, зміцнивши свій суверенітет і міжнародне визнання. Після завершення періоду тривалого спаду економіка України, починаючи приблизно з 2000 р., демонструвала значні темпи зростання (протягом 2001–2004 рр. темпи зростання ВВП України були вищими за середні по країнах СНД) [2]. Але, з іншого боку, вже в 2004–2005 рр. проявилися перші ознаки нестійкості економічної динаміки, стали наростати кризові явища, в тому числі загострюватися проблеми активізації та розвитку інноваційної діяльності згідно тенденцій науково-технічного прогресу (особливо вражає показник питомої ваги підприємств, що впроваджували інновації у 2005 р., – рекордно низький – 8,2%, що нижче порогового значення (25%), і набагато нижче від аналогічного показника розвинутих країн (70–80%) [2]).

Загальновідомо [1], що науково-технічний прогрес закономірно є визначальним фактором динаміки структури економіки шляхом розвитку наукового пізнання та його застосування у вигляді нових, більш ефективних поколінь техніки і технологічних укладів.

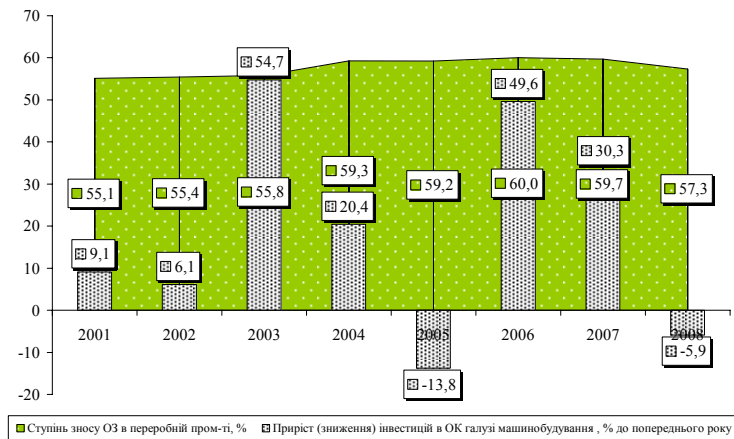
Варто також зазначити, що цей процес йде не по лінійної чи експоненційній, а по хвилеподібній, спіралевидній траєкторії: піки її припадають на наукові революції і технологічні перевороти, вони дають старт потоку нових наукових знань і технологічних удосконалень, далі неминуче настає чергова наукова та інноваційно-технологічна криза, коли потенціал прориву в основному вичерпано і гряде новий переворот [1].

Цілком очевидно, що саме зараз назріла нагальна необхідність у зламі негативних тенденцій, що склалися в інноваційній сфері, у спрямуванні державної політики на формування якісно нового науково-технічного потенціалу, максимального його використання для переведення вітчизняної економіки на інноваційний шлях розвитку [4].

Особливо важливо розвивати машинобудування – перш за все підприємства – виробники інвестиційного обладнання, засобів транспорту, оборонної техніки, сільгоспмашинобудування [1]. Це обумовлено тим, що саме машинобудування є основою періодичного

інноваційного оновлення матеріально-технічної бази суспільства, розширеного відтворення, що забезпечує конкурентоспроможність економіки і, отже, умови для економічного зростання, підвищення рівня і якості життя населення [1].

При цьому однією з головних перешкод на шляху цього розвитку є перманентно високий рівень зносу активної частини основних фондів та застарілість виробничих технологій промисловості порівняно з нестабільністю приросту інвестицій в основний капітал (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка ступеня зносу основних засобів в порівнянні з приростом інвестицій в основний капітал (за даними Держкомстату)

Досвід розвинених країн світу підтверджує, що ключова роль у забезпеченні та належному спрямуванні інноваційного розвитку, формуванні національної інноваційної системи, належить державі, яка встановлює стратегічні цілі, забезпечує ресурсну підтримку [4, 5].

Окремі напрямки та складові інноваційної моделі економічного розвитку України визначені Концепцією науково-технологічного та інноваційного розвитку України № 916–XIV від 13.07.99 р., Стратегією економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004–2015 роки № 493/2004 від 28.04.04 р. [3] та Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [4].

Однак, непослідовність держави в розробці та здійсненні науково-технічної та інноваційної політики, відсутність системи стимулювання інноваційних процесів та підтримки високотехнологічних виробництв призвело до вкрай негативних структурних змін в економіці – занепаду високотехнологічних підприємств і водночас посилення та домінування низькотехнологічних сировинних галузей. Цим зумовлене зниження

попиту на наукові дослідження і розробки й фактичне згортання інноваційної діяльності в промисловості [4, 5].

Згідно офіційної статистики, чинниками, які перш за все перешкоджали здійсненню інноваційної діяльності, були вартісні, а саме: нестача власних коштів (80,1% обстежених підприємств), великі витрати на нововведення (55,5%), недостатня фінансова підтримка держави (53,7%), високий економічний ризик (41%), тривалий термін окупності нововведень (38,7%), відсутність коштів у замовників (33,3%). Також заважала недосконалість законодавчої бази (40,4%), брак попиту на продукцію (16%), відсутність кваліфікованого персоналу (20%), можливостей для кооперації з іншими підприємствами і науковими організаціями (19,7%), нестача інформації про ринки збуту (17,4%), та інформації про нові технології (17,3%) [4].

Для кращого розуміння причин і наслідків непослідовно-деструктивної державної політики щодо регулювання інноваційної сфери, а також з'ясування змісту та курсу конкретних стабілізуючих дій, нами проведено співставлення основних стратегічних пріоритетів (з визначенням ступеня виконання за шкалою «+»...«-») та аналіз ключових каузальних зв'язків в системі стратегічного планування інноваційного розвитку за матеріалами [3-5] (рис. 2).

Висновки

Таким чином, з огляду на виявлену наростаючу проблематизацію, слід констатувати наявність гострої потреби у критичному аналізі проведених реформ з боку держави для забезпечення стабільного економічного зростання в середньостроковій і довгостроковій перспективі, а також підвищення стійкості інноваційного розвитку.

Бібліографічний список

1. Кузык Б.Н., Яковец Ю.В. Интегральный макропрогноз инновационно-технологической и структурной динамики экономики России на период до 2030 года / Б.Н. Кузык, Ю.В. Яковец; авт. вступ. ст. А.Д. Некипелов. – М.: Институт экономических стратегий, 2006. – 432 с.
2. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця [та ін.]. – К.: НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.
3. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004–2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції» / Авт. кол.: А.С. Гальчинський, В.М. Геєць та ін.; Нац. ін-т стратег. дослідж., Ін-т екон. прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.
4. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / Авт.-упоряд.: Г.О. Андрощук, І.Б. Жилиєв, Б.Г. Чижевський, М.М. Шевченко. – К.: Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.

5. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів». Постанова Верховної Ради України від 21 жовтня 2010 року N 2632-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2632-vi>
6. Україна у цифрах 2010: Статистичний збірник / За ред. О.Г. Осауленка. – К.: Август Трейд, 2011. – 251 с.

Рис. 2. Основні каузальні зв'язки між стратегічними пріоритетами та реальними проблемами